

MAD Politika Notu:

KENTTE İYİLİK HÂLİ VE
ENERJİ YOKSULLUĞU
YAĞIZ EREN ABANUS

Kasım 2024

Yazar

Yağız Eren Abanus

Editör

Bahar Bayhan

Tasarım ve Dizgi

Alp Şerif Besen

Proje Ekibi

Bahar Bayhan, Sena Nur Gölcük

Yayınlayan

Mekanda Adalet Derneği

Yağız Eren Abanus

Mekanda Adalet Derneği Çevre Adaleti Programında program uzmanı olarak çalışmaktadır. Enerji yoksulluğu, sıcak dalgaları ve iklim kanunu gibi iklim adaletiyle ilgili konular etrafında çalışmalarına devam etmektedir.

Mekanda Adalet Derneği

Mekanda Adalet Derneği, kentsel ve kırsal mekanda daha adil, ekolojik ve demokratik süreçlerin/pratiklerin geliştirilmesine dair disiplinlerötesi çalışmalar yapar. Yenilikçi, nitelikli ve kamusal bilgiyi üretir, biriktirir ve paylaşır.

Kentte İyilik Hâli Projesi

Hollanda Krallığı Büyükelçiliği MATRA fonu tarafından desteklenen proje, kentlerde toplum sağlığı ve iyilik hâlini zedeleyen koşulları ortaya çıkarmayı, bu koşulların değiştirilmesi ve sağlığı ve iyilik hâlini destekleyen yaşam alanlarının oluşturulması için çözüm önerilerini ortaya koymayı hedefliyor.

Bu politika notu Hollanda Krallığı Büyükelçiliği MATRA fonu ile desteklenen proje kapsamında hazırlanmıştır. İçeriğinin sorumluluğu Mekanda Adalet Derneği'ne aittir. Hollanda Krallığı Büyükelçiliği'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.

GİRİŞ

Enerji, aydınlatma ve ısınma gibi ihtiyaçlar üzerinden gündelik hayatta; ekonomi ve uluslararası ilişkiler gibi alanlar bağlamında ise politikalar üzerinde önemli görünümüleri olan bir konudur. Modern yaşam biçiminde enerji adeta oksijen gibi varsayılan bir kaynak hâline gelmiştir. Öyle ki, örneğin, bir odaya girdiğimizde ışığı açmak için tuşa basma hareketi yapmak çoğumuz için bir reflekse dönüşmüştür. Peki ışık açılmazsa ne olur? Bu refleksin her hanede benimsendiğini söyleyebilir miyiz? Aydınlatmada olduğu gibi ısınmada da kombinin tuşunu çevirmek veya kalorifer peteğine ellerini koyarak ısınmak herkesin kolayca gerçekleştirdiği davranışlar mıdır? Tüm bu sorular enerji hakkı ve enerji yoksulluğu gibi kavramları gündeme getirmektedir.

Enerji hakkı tüm bireylerin sağlık, iyilik hâli, toplumsal içerme ve katılım için gerekli enerji hizmetlerine erişebilmelerine yönelik belirli hak ve yetkilere sahip olmaları anlamına gelir.¹ Enerji yoksulluğu ise, özet olarak, insanların temel ihtiyaçları için gerekli enerjiyi karşılayamamalarıyla ilgilidir. İstatistiklere göre Türkiye'de enerji yoksulluğu AB ortalamasının üzerindedir.² Buna ek olarak 2024 yerel seçimlerinden sonra enflasyonla mücadele kapsamında uygulanan

politikaların yoksulluğu artırıcı etkilerinin olacağı genel olarak kabul görmektedir. Bu bağlamda enerji yoksulluğu özellikle doğalgaz ve elektrik tarifelerine gelen zamlarla önümüzdeki dönemde yoksulluk tartışmaları içinde önemli bir yer edinecek, toplumun sağlık ve iyilik hâlini derinden etkileyecektir.

Enerji yoksulluğu gelir yoksulluğuna kıyasla toplumun geniş bir kesimini ilgilendirmektedir. Bu kapsamda enerji yoksulluğu yoksulluğun çoğunlukla toplumun en dezavantajlı kesimleriyle ilişkilendirilmesi ve geçici çözümlerle arka plana atılması karşısında sorunun sistematikliğine ve yapısal çözümlere duyulan ihtiyaca yönelik geniş toplum kesimlerinin dikkatinin çekilmesi için elverişli bir zemin sunmaktadır. Bu politika notunda ilk olarak tanımlar ve arkasındaki etmenler üzerinden enerji yoksulluğuna dair kavramsal bir arka plan sunulacaktır. Ardından enerji yoksulluğu sorunu sağlık ve iyilik hâline etkileri bağlamında ele alınacaktır. Son olarak da enerji yoksulluğunu azaltmaya yönelik yerel düzeyde uygulanabilecek somut politika önerilerine yer verilecektir.

ENERJİ YOKSULLUĞU KAVRAMSAL ARKA PLAN

TANIMLAR

Enerji yoksulluğu kavramı ilk olarak 1990'larda Birleşik Krallık'ta yoksul ailelerin kışın ısınmakta zorluk çekmeleri bağlamında gündeme gelmiştir.³ Günümüze kadar kavramla ilgili pek çok tanım yapılmıştır. Enerji konusunun gündelik hayatın birçok farklı boyutunu ve farklı politika alanlarını ilgilendirmesi geniş tanımların yapılmasına yol açmıştır. Bu bağlamda şu tanım kavramın genişliğine dair fikir vermektedir: *“Ekonomik ve insani gelişmeyi destekleyecek yeterli, karşılanabilir, güvenilir, yüksek kaliteli, güvenli ve çevreye zarar vermeyen enerji hizmetlerine erişimde yeterli seçeneğin olmaması”*.⁴ Genel ve soyut nitelikler bildiren bu tanıma karşın *“enerji yoksulluğu kavramı, hanehalklarının sahip oldukları gelir düzeyi ile ısıtma, soğutma, aydınlatma, yemek pişirme, ev aletlerini ve bilgi teknolojilerini kullanma gibi temel sosyal ve maddi ihtiyaçları için gerekli olan düzeyde ve kalitede enerji ürünleri satın alamamalarını ifade eder.”*⁵ şeklindeki tanım kavramı somutlaştırmaktadır. *“Enerji yoksulluğu bir hanenin ısıtma, soğutma, aydınlatma gibi ihtiyaçları için gerekli enerjiye yeterli erişiminin olmamasıdır.”* şeklindeki tanım ise somut ve kısa olması açısından kullanışlıdır.⁶

Her ne kadar ilk bakışta enerji yoksulluğunun kış mevsimindeki ısıtma ihtiyacıyla ilgili olduğu düşünülse de son iki tanımdan da anlaşılabilceği üzere yaz mevsimindeki soğutma ihtiyacına yönelik cihazlara erişim ve enerji kullanabilme kapasitesi de enerji yoksulluğu tartışmaları içinde yer almaktadır. İklim krizinin derinleşmesiyle birlikte enerji yoksulluğunun bu boyutunun daha da öne çıkacağı düşünülmektedir.

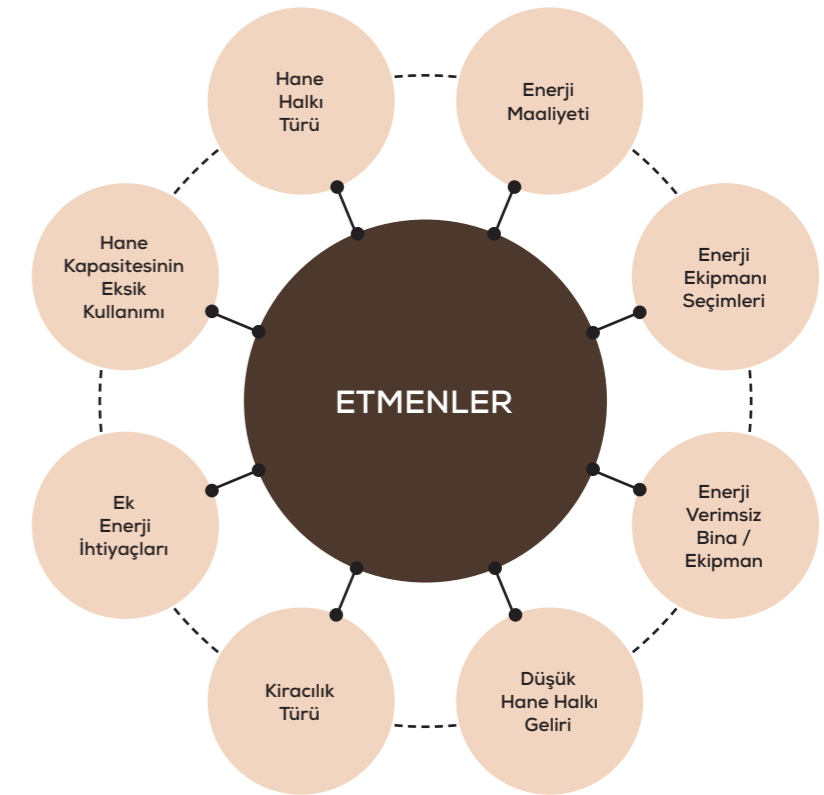
ETMENLER

Enerji yoksulluğuna sebep olan etmenler özet olarak düşük gelir (1), yüksek enerji tarifeleri (2) ve binaların enerji performansının düşük olmasıdır (3). Bu üç etmen 1980'lerden sonra sosyal devlet anlayışının yerini alan neoliberalizmin yaygınlaşmasıyla geniş toplum kesimlerinin yaşam koşullarını derinden etkilemiştir. Neoliberalizmin gelir adaletsizliği üzerindeki etkisi ücretlilerin büyümeden aldıkları payın azalması, güvencesizleştirme, esnekleştirme ve işçi örgütlerini etkisizleştirme pratikleri üzerinden görünürleşmektedir. Yüksek enerji tarifeleri ise kamu hizmetlerinin özelleştirilmesiyle bağlantılıdır. Kamusal denetimin yetersiz olduğu durumlarda özelleştirmeler teknelci piyasalara yol açarak

tarifelerin yükselmesine sebep olmaktadır. Benzer şekilde barınma ihtiyacını karşılayacak konutların metalaştırılması, finansal bir yatırım aracına dönüştürülmesi ve sosyal konut politikalarının eksikliğinden ötürü nitelikli konuta erişim neoliberal düzende sadece varlıklı kesimlere yönelik bir ayrıcalık hâline gelmiştir. Bu durum geniş toplum kesimlerince kullanılan binaların enerji performansının düşük olmasının altındaki temel sebeptir.⁷

Toplumsal eşitsizlikler, kamu sektöründeki kesintiler ve ekonomik gerileme, sistemik politika ve piyasa başarısızlıkları enerji yoksulluğunun arkasındaki diğer faktörler olarak akademik yazında öne çıkmaktadır.⁸ Bu durum neoliberalizmin enerji yoksulluğunu derinleştirici etkisinin anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır. Bunların dışında sosyo-demografik ve coğrafi koşullar, kronik

solunum yolu rahatsızlıklarından müzdarip olmak gibi sağlık sorunları, kiracılık ilişkileri açısından örneğin öğrenciler gibi dezavantajlı kesimlerin haklarını koruyan hukuki düzenlemelerin eksikliği ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği enerji yoksulluğunu etkileyen diğer faktörlere örnek gösterilmektedir.⁹

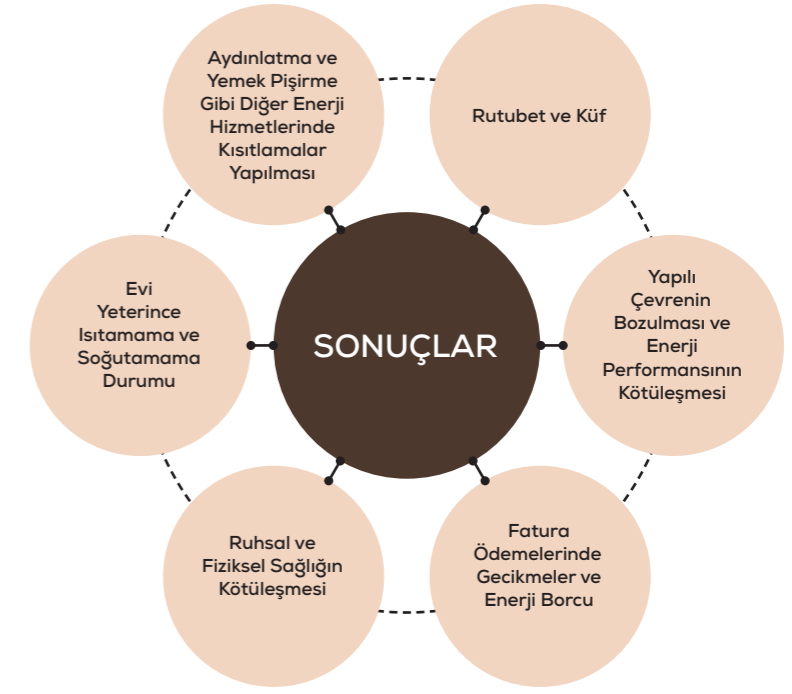
Şekil 1: Enerji yoksulluğunun arkasındaki etmenler¹⁰

ENERJİ YOKSULLUĞU ve İYİLİK HÂLİ İLİŞKİSİ

Enerji yoksulluğu enerji gibi kompleks bir kavram etrafında şekillendiği için genelde ilk olarak şaşkınlıkla karşılanmaktadır. Bu şaşkınlık konunun lüks bir sorun olduğuna dair önyargıları da beraberinde getirmektedir. Diğer yandan enerji; beslenme ve barınma gibi gündelik hayattaki birçok temel ihtiyaç ile yakından ilişkilidir. Enerjiye yönelik gündelik hayattaki bu yoğun ihtiyaç enerji yoksulluğu meselesiyle iyilik hâli arasındaki etkileşimin temelini oluşturmaktadır. Bu kapsamda enerji yoksulluğunun fiziksel ve ruhsal sağlık, toplumsal konum ve ilişkilerle ilgili etkilerine şunlar örnek gösterilebilir:¹¹

- Bedensel sağlık açısından soğuğa bağlı solunum yolu, kalp ve damar rahatsızlıkları, romatizma, kireçlenme, sıcağa bağlı tansiyon, kalp krizi ve sıcak çarpması gibi rahatsızlıklar, sık sık hastaneye gitmek zorunda kalmak, enfeksiyonlara karşı bağışıklık sisteminin tepkilerinin basılanması, astım semptomlarının sıklık ve şiddetinde artış ve daha ucuz ısınma araçlarını kullanmanın getirdiği riskler;

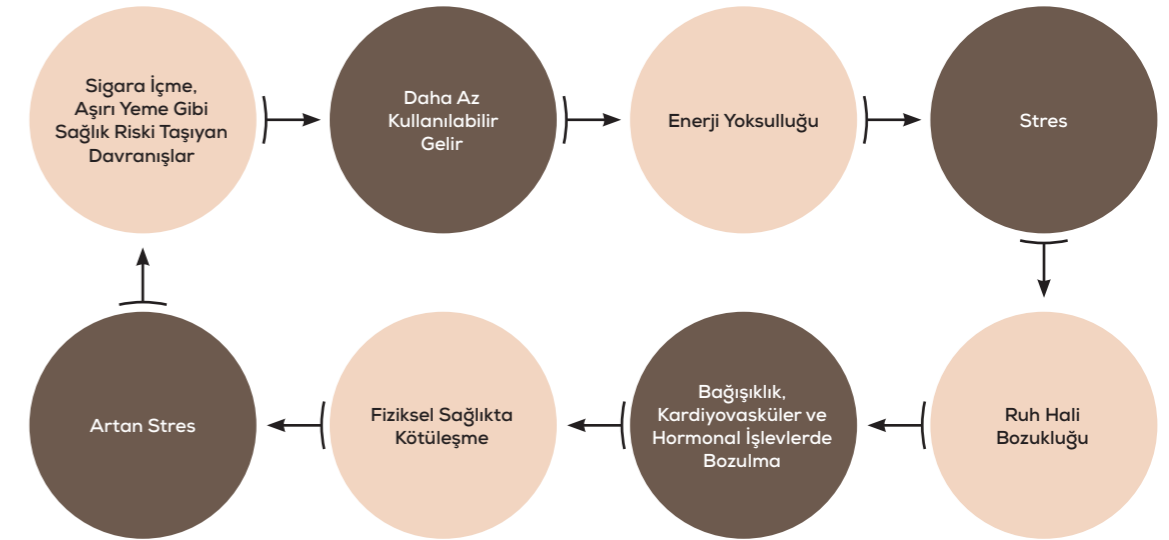
- Toplumsal konum, ilişkiler ve ruhsal sağlık açısından borç döngüsüne girmek veya borçlanmamak için gıda, ulaşım, eğitim gibi diğer ihtiyaçlardan kısarak tasarrufta bulunmak zorunda kalmak, bu durumun bireylerin stres, anksiyete ve depresyon gibi sağlık sorunlarını tetiklemesi, termal rahatsızlıklara bağlı yorgunluk ve halsizlik gibi belirtiler, evin aşırı sıcak veya soğukla ilgili sorunlarından ötürü eve yakınlarını davet edememek, kişisel hijyen ve kıyafet temizliği için sıcak suya erişimin olmaması gibi sebeplerden ötürü özsaygıda azalma, bunlarla bağlantılı olarak sosyal dışlanma ve izolasyon, hastalıklar veya enerji yoksulluğunun gündelik hayatta yarattığı diğer zorluklardan ötürü eğitim ve iş hayatına adapte olmakta, devam etmekte zorlanmak veya performans düşüklüğü yaşamak.

Şekil 2: Enerji yoksulluğunun sonuçları¹²

Bu açıklamalara paralel olarak belirtmek gerekir ki enerji yoksulluğunun etkileri çoğunlukla birbirleriyle etkileşim içinde gerçekleşmektedir. Örneğin soğuğa bağlı hastalıklar kişilerin istihdamını ve dolayısıyla gelirini olumsuz etkileyip enerji yoksulluğu sorununun derinleşmesine yol açmaktadır. Bu bağlamda enerji yoksulluğunun etkilerini daha da detaylandırmak mümkündür.

Farklı toplumsal grupların maruz kaldıkları belli başlı dezavantajlılık koşulları enerji yoksulluğunun yol açtığı etkileri çeşitlendirmekte veya derinleştirmektedir. Örneğin enerji yoksulluğunun ortaya çıkardığı hastalık risklerine karşın yaşlılar, çocuklar, hamile kadınlar, ruhsal sağlık sorunu ve kronik hastalığı olanlar, engelliler, düşük gelirli aileler ve evsizler dezavantajlı gruplar olarak gösterilmektedir.

Şekil 3: Risk çemberi modeli¹³

Ülkelerin yerel koşulları enerji yoksulluğunu belirleyen önemli etkenlerdendir. Dolayısıyla enerji yoksulluğuna karşı dezavantajlı grupları ele alırken Türkiye bağlamını dikkate almak gerekmektedir. Bu kapsamda Türkiye özelindeki çalışmalara bakıldığında Türkiye’de enerji yoksulluğunun ilk olarak kırsal bölgelerdeki yüksek enerji fiyatları ve tarımsal gelir düşüklüğü kesişiminde çiftçilerin karşılaştığı sorunlar üzerinden gündeme geldiği belirtilmektedir.¹⁴

Dünya Bankası’nın 2015 tarihli bir yayınında Türkiye’de hanehalklarından ziyade geçimleri elektrik kullanımına dayalı olan küçük kentsel işletmeler, sulamada elektrik pompası kullanan çiftçiler, kırsaldaki hanehalkları, güvencesiz ve yıllık geliri düzensiz olan kesimlerin elektrik fiyatlarındaki artışlara karşı daha dezavantajlı olduğu belirtilmektedir.¹⁵ Bu bulgular konunun Türkiye özelinde kentler ve kırsal alanlarda farklı görünümünün olduğunu düşündürmektedir. Bu bağlamda TÜİK’in 2003, 2006, 2017 yılları hanehalkı bütçe anketi veri setinden yola çıkarak Türkiye’deki enerji yoksulu haneleri ve bunların sosyoekonomik özelliklerini ele alan bir çalışma kapsamında yapılan şu tespit önem arz etmektedir: “Düşük gelirli ailelerin enerji yoksulluğunda azalma gözlemlenmiştir ancak 2017 itibariyle Türkiye’deki hanelerin yaklaşık dörtte biri, en düşük gelir kategorisindeki hanelerin ise yaklaşık yarısı enerji yoksulluğundan muzdariptir.”¹⁶

TÜİK’in 2003-2018 arasındaki döneme ilişkin hanehalkı bütçe anketi ve 2006-2019 gelir ve yaşam koşulları araştırması kapsamında üretilen verileri analiz ederek Türkiye’deki enerji yoksulu hanehalklarının özelliklerini ortaya koymayı hedefleyen bir çalışmada da konuya ilişkin önemli tespitlerde bulunulmaktadır.¹⁷ Bu kapsamda bir hanenin enerji

yoksulu olma olasılığını harcama temelli yöntemlerle belirleyen yaklaşıma göre enerji yoksulluğu yaşayan hanelerin demografik, sosyoekonomik ve konut özellikleri açısından şu hususlar belirleyici olmaktadır: hane reisinin işsiz ve eğitim seviyesinin düşük olması, müstakil bir evde yaşamak ve kiracı olmak. Derinlemesine görüşme yönteminin de kullanıldığı Türkiye’deki enerji yoksulu hanelerin özelliklerini keşfetmeye çalışan bir başka çalışmada ise görüşülen hane profilleri önemli ipuçları sunmaktadır: 65 yaş üstü sakinleri olan hane halkları, yalnız yaşayan genç kadınlar, öğrenci veya yeni mezunlardan oluşan hane halkları ve çocuklu aileler.¹⁸

ENERJİ YOKSULLUĞUNUN ÇÖZÜMÜNE YÖNELİK YEREL POLİTİKA ÖNERİLERİ

Enerji yoksulluğu sorununun çözümünde konunun ilk olarak merkezi hükümet düzeyinde ulusal politikalar bağlamında ele alınması gereklidir. Bu kapsamda AB ülkelerinde kırılğan tüketicilerin belirlenmesi, bunlara yönelik sosyal tarife ve mevsimsel olarak zorlu zamanlarda bağlantı kesme yasağının getirilmesi gibi politika ve uygulamalar söz konusudur. Türkiye’de konuya ilişkin bütüncül bir politika çerçevesi olmamakla birlikte bazı politika belgelerinde konuya atıf yapıldığı¹⁹ ve farklı bakanlıkların aynı ve nakdi yardım gibi uygulamalarının olduğu gözlemlenmektedir.²⁰ Diğer yandan belediyelerin yurttaşın en yakın birim olmaları, binalar ve kentsel planlamayla ilgili yetkileri, sosyal hizmet çalışmaları ve artış gösteren iklim politikaları kapsamında enerji yoksulluğu konusuyla yakından ilgilenmeleri gerekmektedir.

Belediyeler konuya olan ilgilerini şu politika ve uygulamalarla somut çözümlere dönüştürmelidir:

01

Ulusal düzeyde konuyla ilgili politikaların oluşturulması için yerelde sorunu yaşayan aktörlerin deneyimlerini ve özelliklerini

merkeze alan sivil savunuculuk faaliyetleri desteklenmelidir. Bu yaklaşım katılımçılık ilkesinin temel bir görünümüdür.

02

Sorunun çözümüne ilişkin etkin politikaların geliştirilmesi için yerel düzeyden başlayarak sorunun tespitine yönelik araştırmalar gerçekleştirilmeli ve veri üretilmelidir. Araştırmalar ve üretilecek veriler hitap edilmesi gereken kök nedenleri bulmayı, politika tasarımı ve uygulanacak politikaların etkisini izlemeyi kolaylaştıracaktır.

03

Sorunun; yapısal özellikler, gelir durumu, yüksek maliyetler, farklı demografik koşullar gibi birçok hususu ilgilendirmesinden ötürü çözümlerin tasarımı ve uygulanması aşamasında çok boyutlu bir yaklaşım benimsenmeli ve çok aktörlü mekanizmalar oluşturulmalıdır. Bu kapsamda enerji yoksulluğu sorunu belediyelerin sosyal destek ve sağlıkla ilgili birimlerinin gündemlerine girmeli, enerji yoksulluğunu azaltacak faaliyetler bu birimler tarafından sağlanan hizmetlere entegre edilmelidir.

Genel olarak enerji yoksulluğuna yönelik yereldeki iyi örnekler kapsamında savunuculuk programları ve tabandan gelişen sivil girişimlere destek olmanın önemi vurgulanmaktadır.²¹ Enerji yoksulluğu politikaları açısından nispeten iyi durumda olan AB'de; özelleştirmeler, 2008 krizi veya Covid-19 pandemisi gibi gündemler etrafında koruyucu önlemlerin alınması için aktif bir şekilde savunuculuk yapan yoksulluk karşıtı ağlar benzeri sivil yapıların etkinliği göz ardı edilemez. Dolayısıyla ülkemizde de merkezi düzeyde politikaların oluşturulabilmesi için bu tarz girişimlerin desteklenmesi elzemdir.

Kolektif danışma meclisleri bahsedilen girişimlere yönelik yerel yönetimlerin sorumluluklarının olduğu iyi örnek olarak öne çıkmaktadır.²² Bu meclislerin temel fonksiyonu, enerji yoksulluğu yaşayan birey ve grupların STK'lar ve yerel yönetimlerin kolaylaştırıcılığıyla yaşadıkları sorunları ve uygulanabilecek çözümleri konuşmaları için bir alan açmasıdır. Diğer bir deyişle bu yöntemle ilgili gruplar nezdinde kolektif bir bilinç geliştirilmesi ve politika taleplerinin oluşturulmasına yönelik zeminler yaratmak hedeflenmektedir. Buna ek olarak enerji toplulukları²³ ve sosyal konutlardaki yapısal sorunlar ve evsizliğe yönelik topluluk temelli çözümler²⁴ ulusal düzeyde enerji yoksulluğuna hitap eden politikaların geliştirilmesi için yerel savunuculuk girişimlerini desteklemeyi önerdiğimiz birinci politika önerisi kapsamında öne çıkan diğer somut uygulamalardır.

İklim eyleminin yerel düzeyde yaygınlaşmasıyla ilgili en önemli uluslararası girişimlerden olan Başkanlar Sözleşmesi çerçevesine enerji yoksulluğunun da dahil edilmesinin ardından Avrupa Enerji Yoksulluğu Gözlemevi'nin yayınladığı üç rehber enerji yoksulluğuyla ilgili yereldeki politikaların araştırma ve veri üretimi üzerine inşa edil-

mesi gerektiğini öne çıkarmaktadır. Zira ilk rehber yerel düzeyde enerji yoksulluğunun teşhis edilmesi diğer ikisi ise gerçekleştirilecek eylemlerin planlanması ve uygulanması ile ilgilidir. Bu kapsamda merkezinde veri üretimi ve araştırma faaliyetlerinin olduğu ikinci politika önerimizin uluslararası düzeyde de kabul gördüğü söylenebilir. Teşhisle ilgili rehberde belediye içinden konuyla ilgili farklı birimlerin bir araya geleceği bir çalışma grubunun oluşturulması, halihazırda sahip olunan verilerin derlenmesi, yereldeki enerji yoksulluğu durumuna ilişkin bir hipotezin hazırlanması, bu hipotezin test edilmesi için ihtiyaç duyulacak göstergelerin belirlenmesi, göstergelere yönelik araştırma, veri üretimi ve izleme gibi faaliyetlerin gerçekleştirilmesi ve bütün bu süreçte dış paydaşların katkılarının alınması gibi operasyonel adımlar önerilmektedir.²⁵

Enerji yoksulluğunun teşhisinde olduğu gibi çözümünde de belediyeler içindeki farklı birimlerin etkileşimli olarak faaliyet göstermesini sağlayacak yapıların kurulması gereklidir. Zira enerji yoksulluğu iklim değişikliği, sağlık ve sosyal hizmet gibi birçok farklı çalışma alanının kesişiminde konumlanmaktadır. Diğer yandan ulusal ölçekte enerji, sağlık, kentleşme, sosyal hizmetler gibi enerji yoksulluğuyla kesişen konularda ilgili merkezi hükümet kurumlarını ve STK'ları bir araya getirecek yapıların kurulması da çok boyutluluk açısından elzemdir. Belediyelerin bu tarz yapılarla yönelik kurucu bir politika geliştirmesi gerçekçi olmasa da farklı belediyelerin bu alandaki ihtiyaç ve hizmetlerini ortak bir şekilde ele alabilmeleri için belediyeler arası ağların kurulması önerilmektedir.²⁶

Bu tarz ağlar gerçekçi bir yurttaş ve STK katılımına alan açtığı ölçüde gelecekte kurulacak çok aktörlü yapıların başlangıç nüvelerini oluşturacaktır. Ayrıca bu yapıla-

rın yerel koşullara odaklı olarak kurulması enerji yoksulluğunun farklı mekânlardaki çok boyutlu yapısının daha iyi anlaşılması ve daha etkin çözümlerin gerçekleştirilmesi için de avantajlar sağlayacaktır. Bu doğrultuda kent konseylerindeki meclis veya çalışma grupları ve belediye birimlerinin il veya bölge düzeyinde bir araya gelmesiyle oluşturulacak ağ benzeri yapılar somut ve etkin çözümler açısından önemli görülmektedir.

Bütün bu politika önerilerinin hayata geçirilmesi için işlevsel bir adım olarak belediyeler tarafından enerji çözüm noktaları açılmalıdır. Enerji çözüm noktaları temel olarak belediyelerin enerji yoksulluğuyla ilgili bütün hizmetlerinin tek bir elden konuyla ilgili uzmanlar tarafından enerji yoksulluğu sorununu deneyimleyen yurttaşlara ulaştırıldığı birimlerdir. Ülke koşullarına göre farklılıkları olmakla birlikte enerji yoksulluğuyla ilgili kamusal desteklere nasıl ulaşılacağına dair bilgi paylaşmak, enerji yoksulluğuna karşı davranış değişiklikleri önermek, konutların enerji yoksulluğuna neden olan eksiklerinin belirlenmesi için ücretsiz enerji tetkikleri gerçekleştirmek ve bu eksikliklerin kapatılması için küçük çaplı ayni ve nakdi yardımlarda bulunmak bu birimlerin temel işlevleri arasındadır. Farklı örneklerde²⁷ bu birimlerin belediye-STK birlikteliğiyle işletildiği, birinci öneride bahsedilen savunuculuk girişimlerine alan açma hizmetinin de bu birimler üzerinden sağlandığı, bu birimlerin faaliyetleriyle sorunun teşhisine yönelik araştırma ve veri üretimi faaliyetlerinin örtüştürüldüğü ve işsizlik sorununa da hitap edildiği gözlemlenmektedir.

Türkiye özelinde deprem riskine bağlı kentsel dönüşüm gündeminin iklim krizine bağlı risk ve fırsatları da dikkate alacak şekilde hayata geçirilmesi için enerji çözüm noktaları işlevsel bir araç olarak tasarlan-

bilir. Buna paralel olarak Türkiye'de halihazırda yurttaşların kentsel dönüşüme dair bilgilendirilmesi amacıyla benzeri birimlerin kurulduğu, Avrupa'da ise temel olarak enerjiyle ilgili sorunları merkeze alan kentsel dönüşüm çalışmalarında bu birimlerin kullanıldığı gözlemlenmektedir.²⁸ Kentsel dönüşümde binaların enerji performansının artırılmasına yönelik girişimler enerji tüketiminin ve dolayısıyla karbon salımının azaltılmasını sağlayarak iklim krizi açısından önemli faydalar sağlayacaktır. Ayrıca yalıtım, gölgelendirme gibi termal konforu sağlama ya yönelik teknik müdahaleler iklim krizi kaynaklı aşırı sıcaklar gibi riskler açısından dayanıklılığı artıracaktır.

Sonuç olarak enerji yoksulluğuna karşı yerel politikaların katılım, araştırma ve yönetişim olmak üzere üç kavram üzerine inşa edilmesi gerektiğini savunuyoruz. Katılım kavramı etrafında şekillenecek politikalarla hem demokrasinin gerekleri yerine getirilecek hem de ilgili öznelere sürece katılmaları sağlanarak etkin politikalar geliştirme potansiyeli güçlendirilecektir. Araştırma kavramını merkeze alan politikalar sayesinde enerji yoksulluğuyla mücadelede veri temelli ve sahadaki gerçeklikleri tanıyan bir yaklaşım benimsenmiş olacaktır. Yönetişim kavramını ele alan politikalarla da enerji yoksulluğuya mücadelenin farklı düzeylerdeki farklı aktörlerin yetki ve kapasitelerini harekete geçirmeyi gerektirmesi bağlamında kolaylaştırıcı bir koordinasyon çerçevesi oluşturulacaktır. Kolektif danışma meclisleri, enerji çözüm noktaları, enerji yoksulluğunu ele almak amacıyla belediye birimleri arasında kurulacak multidisipliner çalışma grupları ve ilgili yerel aktörler arasında kurulacak ağlar bu politika önerilerini gerçekleştirmeye yönelik işlevsel yöntem ve araçlar olarak öne çıkmaktadır.

SONNOTLAR

- Hesselman, M., Tirado-Herrero, S., Smith, M., Cornelis M., (Ed.) (2021). *Moving forward on the right to energy in the EU: Engagement Toolkit. Sayfa 3. ENGAGER COST: European Energy Poverty*. Son erişim tarihi: 25 Ekim 2024.
- Erdoğan, S. (2024). *Türkiye’de Enerji Yoksulluğu 2023* (Türkiye Enerji Görünümü Oda Raporu 2024). TMMOB MMO, s.43-44. Son erişim tarihi: 25 Ekim 2024.
- Enerji yoksulluğu ifadesinin tarihsel süreç içerisinde ilk olarak 1970’lerde gelişmemiş ülkelerde yaşanan elektrik veya temiz pişirme teknolojileri gibi enerji ürün ve hizmetlerine fiziki olarak erişememe diğer bir deyişle enerji yoksunluğunu karşılar şekilde kullanılmasıyla ilgili detaylı bilgi için bkz: Erdoğan, S. (2020). 3. *Dünya ve Türkiye’de Enerji Yoksulluğu Üzerine*, (Türkiye Enerji Görünümü Oda Raporu 2020).TMMOB MMO, s.29-30. Son erişim tarihi: 25 Ekim 2024.
- Reddy, A., K., N. (2000). *Energy And Social Issues*, (World Energy Assessment: Energy And The Challenge Of Sustainability). UNDP, s.44. Son erişim tarihi: 25 Ekim 2024.
- Erdoğan, S. (2022). "Yoksulluğun Karanlık ve Soğuk Yüzü: Enerji Yoksulluğu", *Elektrik Mühendisliği Dergisi*, 471, s.20. TMMOB EMO. Son erişim tarihi: 25 Ekim 2024.
- Uncu, B., A. (2019). *İklim İçin Kentler Yerel Yönetimlerde İklim Eylem Planı*. 350.org, s.66. Son erişim tarihi: 25 Ekim 2024.
- Erdoğan, S. (2020). A.g.y. s.32-34.
- Çora, E. (2023). *Understanding of energy poverty characteristics in Türkiye a baseline study for identification of energy poor household profiles*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi], ODTÜ, s. 2 ve 18; Günay, S., Kayacan, B. (2023). "Household energy poverty: The concept, issues and implications for Türkiye". *SIGMA*. 41(2), s.374. Son erişim tarihi: 25 Ekim 2024.
- Çora, E., A.g.y. s.18 ve 46; Günay, S., Kayacan, B., A.g.y.
- Snell, C., Thomson, H. (2016). *Definitions and Indicators of Energy Poverty Across the EU* (Energy Poverty Handbook). The Greens/EFA, s.104. Son erişim tarihi: 25 Ekim 2024.
- Jones, S., A.g.y.; Thomson, H., Tod, A. (2016). *Health Impacts of Cold Housing and Energy Poverty* (Energy Poverty Handbook). The Greens/EFA. Son erişim tarihi: 25 Ekim 2024.
- Snell, C., Thomson, H., A.g.y. s.104.
- Thomson, H., Tod, A., A.g.y. s.50.
- Erdoğan, S. (2020). A.g.y., s.34-35
- Dünya Bankası (2015). *Türkiye Enerji Sektöründe Dönüşüm Önemli Aşamalar ve Zorluklar*. Rapor No: ACS14951. s.127-128. Son erişim tarihi: 25 Ekim 2024.
- Selçuk, İ.Ş., Gölçek, A.G., Köktaş, A.M. (2019). "Energy poverty in Turkey", *Sosyoekonomi*, 27(42), s.283-299. Son erişim tarihi: 25 Ekim 2024.
- Kibar, Z. S. (2020). *Energy poverty and the characteristics of energy-poor households in Turkey*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. s.61-62. Boğaziçi Üniversitesi.
- Çora, E., A.g.y.
- Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı (2024). *İklim değişikliği azaltım stratejisi ve eylem planı (2024 - 2030)*. s.217-218. Son erişim tarihi: 25 Ekim 2024.
- Erdoğan, S. (2024). A.g.y. s.45-49.
- Bajomi, A. (2016). *How To Tackle Energy Poverty - Good Practices At A Local Level* (Energy Poverty Handbook). The Greens/EFA. Son erişim tarihi: 25 Ekim 2024.

- Ortiz, J., Jiménez Martínez, M., Alegria-Sala, A., Tirado-Herrero, S., González Pijuan, I., Guiteras Blaya, M., Canals Casals, L. (2021). "Tackling energy poverty through collective advisory assemblies and electricity and comfort monitoring campaigns". *Sustainability* 2021, 13(17). Son erişim tarihi: 25 Ekim 2024.

- Energy Poverty Advisory Hub (2024). *Handbook 2: A guide to planning energy poverty mitigation actions*. s.14. Son erişim tarihi: 25 Ekim 2024.

- Bajomi, A., A.g.y. s.177-180.

- Energy Poverty Advisory Hub (2023). *Handbook 1: A Guide to Energy Poverty Diagnosis*. Son erişim tarihi: 25 Ekim 2024.

- Künar,A. (2024, 9 Mayıs). "Enerji yoksulluğu ve çözüm önerileri", *Panel: Toplumsal Adalet ve İklim Krizi Bağlamında Enerji Yoksulluğu* (Video), <https://www.youtube.com/@MekandaAdalet>, <https://www.youtube.com/live/Zh69Eax-vRY?si=dxOEtUtyelA7lQtN&t=3913>. Son erişim tarihi: 18 Kasım 2024.

- Mekanda Adalet Derneği, *Enerji yoksulluğuna iklime duyarlı yerel çözümler* (Video), <https://youtu.be/Pn6VK55-GaQ?si=klbnVdlZuOfPomry>. Son erişim tarihi: 18 Kasım 2024.

- uskudar.bel.tr (2024, 23 Ekim). "Üsküdar 'Kentsel Dönüşüm Bilgilendirme Ofisleri' Kapılarını Açtı", <https://www.uskudar.bel.tr/tr/main/news/uskudar-kentsel-donusum-bilgilendirme-ofisler/2627>: construction21.org (2016, 29 Haziran). "Energy rehabilitation of the Lourdes district in Tudela", <https://www.construction21.org/belgique/city/es/energy-rehabilitation-of-the-lourdes-district-in-tudela.html>, Son erişim tarihi: 18 Kasım 2024.

MAD Politika Notu:
KENTTE İYİLİK HÂLİ ve ENERJİ YOKSULLUĞU
YAĞIZ EREN ABANUS

Web: mekandaadalet.org

E-posta: info@mekandaadalet.org

Telefon: +90 545 358 9581

Adres: Kemankeş Karamustafapaşa Mah.
Halil Paşa Sok. Ömer Abed Han No: 2/416
Beyoğlu 34425 İstanbul